

Tarján teremtése

I. Konstantinustól a nagy árvízig

A Tarján nevet történelmünk során első ízben borbanszületett Konstantin bizánci császár írja le fia számára készített följegyzéseiben, miközben a magyarok elődeire, a honfoglalásra fontos megjegyzésekkel szolgál. Innét tudjuk (a munka 948—959 körül íródott) honnan jöttek mai hazánkba, kik voltak őseink. Innét tudjuk néptörzseink nevét, Nyék, Megyer, Kürt, Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi.

Konstantinus felsorolása szerint az 5. néptörzs a Tarján volt. Inczei Géza: Szeged környékének földrajzi nevei című munkájában ezt találjuk a Tarján névre vonatkozóan.

„A Közel Hódmezővásárhelyen is előfordul, és azt honfoglaláskori magyar törzsnévből származtatják. A hódmezővásárhelyi névvel való összefüggés nyilvánvaló, a Tarján törzs egy része telepedhetett itt meg a Szeged melletti Tisza árterének hátsó részén. Ekkor már a mai Szeged területén más törzsek letelepedésének meg kellett lennie, ezért vált szükségessé az újabb települt törzs megkülönböztető névvel való jelölése. Nem gondolhatunk arra, hogy nevünk újabb magyar családnévből származik.”

Gyórfy György: A magyar törzsi helynevek című munkájában logikusan állapítja meg:

„A Nyék, Megyer, Kürt, Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér és Keszi helynevek mindegyike 20—40 éven, a középkori magyar lakterület legkülönbözőbb vidékein tűnik fel, s néhol különféle törzsnévből álló csoportokat alkot.”

Ilyenek: Nyék — Alsónyék stb., Megyer — Bémegyer stb., Kürt — Tiszakürt stb., Gyarmat — Fehérgyarmat stb.

A törzsnévek területi szétosztására vonatkozóan sokféle elmélet keletkezett. 1. Belháborúk menekülésre kényszerítettek nagyobb csoportokat, amelyek máshol települtek le, régi törzsi nevükön különböztek el a már ott lakóktól. 2. Természetes vándorlás, kirajzás eredményei a helynevek által őrzött törzsek emlékei. 3. A hadi szervezésű honfoglalók katonai célokból telepítették egyes törzsrészeket az ország különböző területeire.

De akármiként lakták szűkebb pátriánk területét a Tarjánok, emléküket itt maradt városunkban. Az árvíz után a körgáton belülré szorítva.

A napjainkban felnövekvő új lakónegyed minden adott-ságát azt kívánja, hogy önmagától el nem idegenedve Tarján városrész névre hallgasson. Évszázadokon át írás nem említi, jószereivel csak a generációkon keresztül örökölt emlékezet őrzi. At-

tételesen azonban a mai Tarjánnak ismert területéről nyomról nyomra tudunk valamit keveset. Szeged a török hódoltság idején elszakadt szerémségi börtérme területétől, ezért a városhoz közel eső alkalmas területeken szőlősk települnek. Ilyenek voltak a Cserepes, Hernyós, Szillér, Kétérköz, Tarján stb. (Az 1744. évi tanácsí jegyzőkönyv szerint.) A szőlővessző is Szerémségből származott, Magyarka vagy Szlankamenka fajtájú volt.

1686 tavaszán, a hódoltság alól való szabadulás idején a várba szorult törökök felmentésére budai törökök érkeztek, ezek kívül a városon, Tarján körül táboroztak. Ugyanakkor Thököly Imre fejedelem is e tájon, a Kétérköz körül táborozott. A hódoltság után készült császári mérnökári térkép szerint az ősi Felsőváros hat szigetből állott. A korabeli állapotok jellemzéséről ide kívánczik Bálint Sándor: Felsőváros című munkájából a következő rész:

„Felsőváros a vizek hazája volt. A szabályozás és feltöltés előtt a Tisza sok mellékfolyója ágazta körül. Ereinek, tavainak, tankáinak, réveinek, fokainak ma már természetesen nem tudjuk teljes számát adni. A szabályozás előtt volt időszak, amikor Táperől csak ladikon, tutajon lehetett megközelíteni a Várost.

A Szillér, Annusér, Jánosér, Kemős, Tápalér, Ásvány, Bencfa, észak, északnyugat felől Tápe tájáról folytak a Tiszába, helyesebben Kistisza néven emlegetett mellékágába, amelynek medre a mai Kistisza és Máros utca volt. Valahol a mai sportpálya táján szakadt ki a folyóból és a vár körül ömlött ismét bele. Több kisebb híd is ívelt át rajta. Hogy ezek miből épültek, nem tudjuk. A Kistisza mellékág részét voltak a Kérikata laka, másnéven köze, valahol a mostani Zsótér utca táján szolgált a Nagytriszahé. A Sándorréve néven emlegetett Kistiszára hajók is bejártak, kikötöttek és teleltek.”

Tarját az 1850-es térképek szántónak, gyümölcsösnek, szőlősknek, lakatlan területnek ábrázolják. De a város felőli határát a mai Hattyú utcánál jelölik meg, ami akkor Taryani néven neveződött és a mai Tápai sorra futó osztott portákon csaknem száz épület állott.

Az 1879-es nagyárvíz során a városban összeomlott 5458 ház, megmaradt 265 épület. Még le sem apadt a víz, elkezdődött az új város megtervezése. Március 12-re virradóra jött az ár, júliusban már megkezdtek az utca és ház hely kitűzéseket.

A Tarján vízjárta, fátlan terület maradt ez idő tájt ismét. Az árvíz utáni építkezés a vár körüli régi kör-pontból indult és úgy ballagott kifelé a város a kör-

gátakra támaszkodva. Ahogy haladt kifelé, úgy falusiasodott el, lettek a házak földszintes, közművekkel maig is alig ellátottak. A századfordulóval lényegében befejezett új város már tömegesen nem épített lakóházat. A jól közművesített belsőségek drága portákat őrizgettek, ezeken sokoldalú építési kényszer ült rajta. Természetes, ide kispénzü ember nem tudott fészket rakni. A lakosság lélekszámgyarapodásának lakásigénye a város eleinte külterületi közsegfejlesztéssel, bérföldekben való tanyásítással igyekezett megoldani, azonban az a városlakó, aki semmi porcikájával nem kívánt körgáton kívül, esetleg pályát változtatva iparból a futóhomokra települni, apránként kezdte a még be nem épített, de olcsó vétel-árú pusztá telkeket megvásárolgatni, azokon ragaszkodni valami emberi hajlékot feje fölé. 1882-től 1900-ig a tanácsí jegyzőkönyvek szerint az új Erzsébet kórházat és egyetemet szándékoztott ide építeni a város.

Tarjánban 1910 körül lennek meg az első házak, miután a város kertes dűlővé minősítette.

A víz utáni Tarján területe a József Attila sugárút végén kezdett felcseperedni. Belterületi része 2—3 épülettől eltekintve lakatlan. 4—5 dűlőt szeli keresztül.

(Folytatjuk.)

Pusztít a szívbetegség és a rák

Az Egészségügyi Világszervezet adatai szerint az Egyesült Államokban a halálozások több mint felét, az európai országokban pedig legalább 20 százalékát szívbetegségek és rákos megbetegedések idézik elő. A halálozások száma 1962-höz képest egészében véve csökkent, de a halálos kimenetelű szívbetegségek és rákos megbetegedések száma emelkedett. A szívbetegségek miatti bekövetkező halálozások aránya az Egyesült Államokban a legmagasabb — az összes halálozások 54 százaléka; ezután következnek Finnország (53 százalék). Az említett országokban a rák, mint halálos a második helyen áll. A rák miatti halálozások aránya Hollandiában a legmagasabb (23,1 százalék), Portugáliában a leg-
alacsonyabb (10,6 százalék).

Szöveg nélkül

Jelkép és valóság

Népművelés Rőszkén

A rőszkei művelődési ház főutcára néző oldalát két füllesbagoly is díszíti. Két kis szobrocska, hogy mindenki tudja, a tudásnak, a művelődés hazának épült annak idején. Valamikor élen járt Rőszke ennek a háznak a megépítésével.

A jelkép most csak a jövő reménye lehet. Feke Lászlóval, a községi tanács megbízott titkárával kezdtem a beszélgetést. Mondom, hogy szép címet szeretnék írni az itteni népművelésről. Kedves szavakkal hártja el közönsége feje fölül ezt a veszedelmet. Rőszkéről nehéz dolog ilyet írni. Nincs miről.

A panaszt a pénzzel kezdtem. Ötvenezer forint az állami támogatás, az éves terv kiegészítő részét a lakodalmak hozzák. Az összegyűlt kis pénz elmegy az épület karbantartására, kerítésére. Tudom jól, hogy pénz nélkül nagyon nyikorog a népművelés szekere, most mégsem pénzügyben járunk. Nemcsak ezen múlik ugyanis a dolog.

Főhivatású igazgatója volt az intézménynek — nem emelte túlságosan magasra a kultúra fáklyáját, a mostani csak tiszteltető. Kéthavonta kötetek szerződést Benkő Béla nével. A teljes bizonytalansághoz ez bőven elég, a komoly munkához nagyon kevés. Megyek, vagy maradok? Ilyen körülmények között más sem tudna dolgozni.

Az ifjúsági klub itt is jól indult, de sajnos elérte a klubok népbetegsége: a rövid, de fényes múltat a szürke jelen és a bizonytalan jövő követi. A népművelés egyik legnehezebb munkája a tartós klubot, időálló közösséget létrehoz-

ni. Elsorolni is nehéz, mennyi minden kell hozzá. Volt rajzszakkör is, régtől fogva, érdeklenség miatt megszűnt. Hasonló sorsra jutott az énekkar is. Egyébként is diákokból szerveződött mindkettő, a fiatalok és a felnőttek életébe kevés beleszólása volt. Átmelegyek az iskolába, órák szünetben nagy hangoskodást csapunk hamar a tanárban: Milyen falu is ez a Rőszke — a népművelés oldaláról nézve? — Nagyon érdekes falu. Az emberek csak a munkának élnek. Nincs kulturális igényük. Még az iskolai kórusba sem engedik a gyereket délután vissza. Felesleges időtöltésnek tartják, több hasznát veszik a gyerekek otthon a ház körül.

— Szórakozni szeretnek. A zene, a tánc a mindennél, a Jégkúnyhoz, meg a Hungária. A bérlet vasárnap is érvényes. Ha a Metro jön Szegedre, akkor megtekinthető a busz.

— A faluban még bálokat sem tartanak.

— Itt a pénz rengeteg, az igény meg szinte nulla. Szomorú bizonyítvány. A fele is sok volna, pedig tovább is mondták. Vastag József azzal lep meg, hogy dátum szerint mondja, mikor volt itt utoljára a színjátszócsoporthoz előadása. Vagy nagyon jó a memóriája, vagy nagyon ritkán adódik ilyen. 1947-ben léptek fel népszínművel. Valóban régen volt. A kultúrversenyek idejében még volt pezsgés, talán a televízió kedvéért most is megmozdulna a falu. De csak úgy magának? Minek? A televízió viszont ritkán várható Rőszkére.

Ha a kultúrház ügyeit bo-

történelmi emlékeztető

DÉLMAGYARORSZÁG

1945.
január
13.

A NAP HÍREI: BUDAPEST MINDEN KÜLVÁROSA FELSZABADULT — A SZOVJET CSAPATOK 90 KILOMÉTERRE MEGKÖZELÍTETTEK POZSONY — SÜLYOS SZURONYHARCOK AZ ARDENNEKBE.

Voronyezs és Mohács

A Délmagyarország vezércikkéből: „Két esztendő szomorú évforduló 1945. január 12. Most két éve érte a magyar nemzetet a második Mohács: a voronyezi katasztrófa. Mohács egy idegen, az ország testébe börtört hadsereggel szembeni vereség gyászos, de tisztá, becsületese emléke. Hazánkat védte, Voronyezs némi voltunk, akik idegen ország testébe törtünk be. Itt is elbuktunk, de támadásban, idegen érdekekért, becsület-nül.

Ott pusztult egy egész magyar hadsereg, az ország hadfelszerelésének majdnem egésze. Odavesztett az ország becsülete. Ide, a Don menti tragédiához vezetett a hitlerista támadó magyar politika, a Gömbös-féle tengelyirány, az ostoba nagyhatalmi vágy. Ez a politika nevelte azt a tisztí gardát, amely a bácskai vérengzések után a Donhoz ment el babért aratni, hogy százerek verét dobja oda egy örült kalandnak. Ennek a politikának köszönheti a nemzet, hogy egy Grassy nevű németbérenc gyilkos magyar tábornok felelőtlennül ezeket megszálltathatott le, gyermekek és asszonyok tömegei ezért lettek árva és özvegyek.

Rendelet az igazolásról

Az ideiglenes nemzeti kormány rendelkezése szerint minden tényleges szolgálat-

ban álló vagy tényleges szolgálat teljesítése végett viszszaadott nyugállományú közalkalmazottat igazoló eljárás alá kell vonni, annak megállapítása végett, hogy az 1939. évi szeptember 1. napját követőleg tanúsított magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit.

Főispáni kinevezések

A belügyminiszter előterjesztésére Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök Milasin Kornél Heves vármegye, Szobek András Békés vármegye, Karácsonyi Ferenc Csongrád vármegye, Szeged thj. és Hódmezővásárhely thj. városok, Öry István Hajdú vármegye és Debrecen thj. város, dr. Boros István Baranya vármegye és Pécs thj. város, Nagy Zoltán Csánád, Arad, Torontál k. e. e. vármegyék, dr. Erőss János Szabolcs, Ung k. e. e. vármegyék, Szabó József Nógrád k. e. e. vármegyék és Erdélyi Károly Bihar vármegye főispánjává nevezte ki.

Egy év anyakönyve

Az anyakönyvi hivatal most készült el az elmúlt évről szóló kimutatással, amely szerint a népszaporodás Szegeden csaknem a semmivel egyenlő, 1944-ben Szegeden 1896 gyermek született, az elhalálozott szegedi polgárok száma pedig 1896. A szaporodás tehát 38 lélek. A házassági anyakönyvbe 704 tételt vezettek be.

Az 1944. évben született 1896 gyermek közül 1607 törvényes és 217 törvénytelen, 72 pedig halva született. Legkevesebb születés volt október hónapban, összesen 88, a legtöbb pedig márciusban: 260. A legkevesebb házasságkötés viszont novemberben történt, csak 27-en léptek az anyakönyvvezető elé; a legtöbb házasságot májusban kötötték, amikor 88 házaspár esküdt egymásnak örök hűséget.

Favorit a sült tök

A Délmagyarországnak a piaci életéről írt riportjából: „Aki igazán letelepedni akarja a szemet, az menjen ki a Mars térre. Van ott látnivaló bőven. A híztól libától a szűz dohányig minden kapható. Nagy örömmel tapasztaltuk, hogy megszűnt, legalábbis szűnőben van az élelmiszer-hamisítás. Békebeli tejfő meg tehetetű már nem ritka a szegedi piacon. Méghozzá nem is drága... Nagy a keletje a sült tökök. A háziasszonyok, akik már útban voltak a piacra hazafelé, az úton ezt majsolták. Jó, kellemes téli gyümölcs, s ami a fő, nem is drága. Csak tudni kell kiválogatni a sok közül, hogy melyik a jó szalonnás, gesztenyes, jóformán mindent lehet kapni a vendéglőkben is, csak szeszese italt nem. De majd eljön ennek is az ideje.”

Horváth Dezső

Ittasan lakást cserélt

Szécsi István 34 éves, Szeged, Jósika utca 13. szám alatti lakos, büntetett előéletű, ittasi állapotban feltehetően szomszédja bezárt lakását, majd megágyazott és le akart fektetni. Közben házajárt a szomszéd és megmagyarázta Szécsinek, hogy a másik lakásba, a gajtájába fektüdjön le.

Egy másik alkalommal ugyancsak ittasi állapotban

Szécsi egy lakótársát balta-nyéllal megütötte, majd a ház lakóit szidalmazta, fenyegette, amíg a rendbörtörte szomszédja bezárt lakását, majd megágyazott és le akart fektetni. Közben házajárt a szomszéd és megmagyarázta Szécsinek, hogy a másik lakásba, a gajtájába fektüdjön le.

Nemzetközi kiállítások Moszkvában

Az ország legnagyobb kiállítása a Szovjetunió népgazdasági eredményeit bemutató állandó kiállítás, segíti a fog nyújtani az összvözettségi kereskedelmi kamarának két nagy nemzetközi kiállítás, a júliusban sorra kerülő „Modern berendezések és új technológiai folyamatok a könnyűiparban” („Inlegmas—70”) és az 1970 szeptemberére tervezett „Kémia—70” nemzetközi kiállítás megrendezésében. Mindkét kiállítást Moszkvában rendezik, a nemzetközi kiállítások hagyományos helyén, a Szokolnyiki parkban.

Az „Inlegmas—70” nemzetközi kiállítás bemutatják a legújabb textilgyári fonóberendezéseket és más műszaki eszközöket, bór- és prémfeldolgozó ipari berendezéseket, festékeket, mérőműszereket, cserzőanyagokat stb.

A „Kémia—70” nemzetközi kiállítás anyaga is nagyon változatos lesz. Ezen a kiállításban bemutatják a vegyiparban és az olajkémiai iparban végzett legújabb tudományos kutatások eredményeit az utóbbi években tervezett gépeket, műszereket, berendezéseket.

E nemzetközi kiállítások mellett több ország is kiállítást rendez Moszkvában (Csehszlovákia bútorkiállítást, Japán ipari kiállítást), s több szakosított kiállításra is sor kerül.